

« بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ »

الله

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها) شهرستان بندر ترکمن

مقاله سطح دو (کارشناسی)

عنوان

**بررسی آثار مثبت تغافل در سبک فرزندپروری دینی از دیدگاه معصومین
(علیه السلام)**

پژوهشگر

فائزه پروانه

تیر 1400

چکیده

این مقاله با هدف بررسی آثار مثبت تغافل در سبک فرزند پروری دینی از دیدگاه معصومین (علیهم السلام) تنظیم و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که از دیدگاه معصومین (علیهم السلام) اجرای اصل تغافل در تربیت دینی فرزندان چه آثار مثبتی دارد؟ تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و روش به کار رفته در این مطالعه اسنادی بوده است. ابزار به کار رفته در جهت جمع آوری داده ها فیش بوده و در تحلیل داده ها از تحلیل محتوا استفاده شده است. از مهم ترین نتایج این مطالعه میتوان به بررسی آثار مثبت تغافل در تربیت فرزندان در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی با تاکید بر تعالیم ذوات معصومین علیهم السلام اشاره کرد به این طریق که به آثار مثبت تغافل در شخصیت فرزند از جمله حفظ عزت نفس، کرامت، انگیزه برای اصلاح و ایجاد الفت و محبت در قلب فرزند بر اثر تغافل اشاره شد. همچنین به آثار خانوادگی تغافل از لحاظ تاثیر این اصل اخلاقی بر کیفیت روابط فرزندان با والدین در فضای خانواده پرداخته شده و سپس آثار تغافل را در بعد اجتماعی از جمله فضای دوستانه و فضای تحصیلی به عنوان اولین جوامعی که کودک در آنها اجتماعی شدن را درک می کند پرداخته شده است

واژگان کلیدی:

آثار مثبت، تغافل، فرزند پروری، معصومین

مقدمه

در برخورد با برخی خطاها از سوی دیگران گاهی چشم‌پوشی و تغافل موثرتر از توبیخ فرد خاطی است. تغافل از ریشه (غفل) و در اصطلاح اخلاقی به معنای نادیده انگاشتن خطاهایی است که سهوی بوده یا از نوع خطاهایی هستند که هنوز به مرز جرم و گناه سنگین نرسیده آمد. این اصل اخلاقی از اصول موثر در امر تربیت می باشد که اجرای آن در ابعاد مختلف تربیتی آثار مثبتی به دنبال خواهد داشت .

تربیت به معنای پرورش دادن و پرورش یافتن انسان از آغاز آفرینش بوده است چون زمانی که انسان تک زی اجتماعی شد و با مردمان دیگر زندگی آغاز کرد ناچار شد که از پاره آزادی های خوب خود چشم پوشی کند و پاره ای را محدود کند تا همه بتوانند در حد معینی آزاد باشند . در دوره پیش از اسلام همه حق بهره مندی از سرمایه نفیس تعلیم و تربیت را نداشتند و افراد باسواد نیز به علل گوناگون از همگانی کردن تعلیم و تربیت خودداری می کردند اما خداوند با ارسال پیامبران و کتابهای آسمانی بر مردم منت نهاد تا آنان با آموزش حکمت مردم را تعلیم دهند و آلودگی را از جان و دل آنان بزدایند.

در رابطه با آثار تغافل بر تربیت و فرزند پروری آثاری به نگارش در آمده ، از جمله باقی زاده ، ۱۳۹۶ ، در مقاله ای تحت عنوان «نقش تغافل در تربیت اسلامی با محوریت سیره نبوی و علوی » ، موسوی ، ۱۳۹۶ ، در مقاله ای با عنوان «تغافل، شیوه مغفول در تربیت » ، اکبری فرد ، ۱۳۹۷ ، در کتابی با عنوان « تغافل و نقش تربیتی آن » به بررسی آثار تغافتغافل در تربیت و فرزند پروری پرداخته اند اما این آثار و برخی آثار مشابه دیگر به طور کلی به این موضوع پرداخته و غالباً به مباحث به طور یکسانی پرداخته شده و نوآوری زیادی وجود ندارد و بیشتر منابع و مطالب تکراری می باشد .

با توجه به اینکه که عدم چشم پوشی و تغافل از خطاها در موارد غیر عمد و سرزنش بیش از حد فرزندان آثار نامطلوبی بر روان آنان داشته و موجب آسیب پذیری شخصیت فردی و اجتماعی فرزندان خواهد شد و ممکن است این آسیب ها تا مدت ها متوجه آنان باشند لذا پرداختن و تحقیق در مورد آثار مثبت اجرای تغافل و تربیت فرزندان از ضرورت و اهمیت بالایی برخوردار است روش تحقیق و مطالعه کتابخانه‌ای بوده و با توجه به نسخه حیات بخش اسلام و جایگاه الگویی بالای اهل بیت (علیهم السلام) در میان مسلمانان و تعلیم حیات بخش آن

بزرگواران ، تلاش صورت گرفته بر این است که با هدف بررسی آثار مثبت تغافل در ابعاد مختلف زندگی دریابیم که تغافل چه آثار مثبتی بر شخصیت فرزند دارد ؟ تغافل چه آثار مثبتی در کیفیت روابط میان والدین و فرزندان دارد ؟ آثار مثبت تغافل بر تربیت اجتماعی فرزندان چیست

خطاهای متریبیان به خاطر عدم آگاهی و تجربه کافی ایشان ، کم نیست .اگر مربی بخواهد تک تک آنها را مورد تذکر قرار دهد این امر موجب انزجار و دفع متربی می شود و پذیرش کلام را در او به حداقل خواهد رساند . از این رو بر مربی لازم است برای پرهیز از وارد کردن فشار بیش از حد به فراگیران پرداختن به امور ریشه ای و مهم تر به تغافل روی آورد. ۱

نمونه ای از تاثیر تغافل در نفوذ در قلوب افراد و اصلاح رفتار را در برخورد امام کاظم (ع) مشاهده میکنیم .

در مدینه مردی از بستگان عمر بن خطاب با امام صادق (ع) دشمنی کرده و از حضرت و خاندان رسالت بدگویی میکرد . یاران امام کاظم (ع) از ایشان خواستند تا اجازه دهد آن مرد را نابود کنند اما ایشان یاران خویش را به شدت از این کار نهی کردند و خودشان نزد آن مرد رفتند . ایشان با خوش رویی با مرد سخن گفتند و از وی پرسیدند که تا کنون چقدر برای مزرعه اش هزینه کرده و مرد پاسخ داد صد دینار و ایشان پرسیدند امید دارد چه میزان محصول برداشت کند ؟ مرد امیدوار بود دویست دینار برداشت کند .

۱. باقی زاده ، تغافل ، شیوه مغفول در تربیت ، ص ۸

امام کاظم کیسہ‌ای کہ محتوی سبب دینار بود به او داد و فرمود: «این را بگیر و خداوند آنچه امید برداشت از این مزرعه داری به تو بدهد» آن فرد گستاخ در برابر چشم پوشی و حسن خلق امام صادق آن چنان تحت تاثیر قرار گرفت کہ همان لحظه به عذرخواهی پرداخت و ملتسمانه از آن حضرت خواست کہ او را ببخشد. امام کاظم (ع) در حالی کہ با لبخند خود نشان می داد او را بخشیده است از آنجا گذشت. چند روزی نگذشته بود کہ اصحاب امام کاظم (ع) دیدند آن مرد گستاخ به مسجد به محضر امام آمد و با کمال خوشرویی به امام نگرست و این آیه را تلاوت کرد: «خداوند آگاه تر است کہ رسالتش را در وجود چه کسی قرار دهد» برخورد آن مرد گستاخ و خشن به طور کامل عوض شده بود. او بار دیگر امام کاظم (ع) را ستود و سوالاتی کرد و امام کاظم (ع) پاسخ آن ها را داد. امام کاظم (ع) هنگام بازگشت به خانه به اصحاب فرمود: «این همان شخصی بود کہ شما از من اجازه میخواستید تا او را بکشید اینک میپرسم کدامیک از این دو راه بہتر بود؟ آنچه شما میخواستید یا آنچه من انجام دادم؟ من با دادن اندکی پول کارش را سامان دادم (و با گذشت و تغافل و چشم پوشی) روح و روانش را اصلاح نمودم. ۱»

بنابراین تغافل رفتار بزرگ منشانہ ای می باشد کہ در سیرہ معصومین (علیہم السلام) از ارزش بالایی برخوردار است و نمونہ های وافری از عمل به این اخلاق کریمانہ را در رفتار آن بزرگواران مشاہدہ کردہ و سفارشات بسیاری بر آن در کلام ایشان مشاہدہ می شود چنان کہ امام علی (ع) فرمودند: «یکی از با ارزش ترین کارهای کریمانہ، تغافل از چیزهای است کہ از آن آگاهند. ۲»

۱. باقی زاده، نقش تغافل در تربیت اسلامی با محوریت سیرہ نبوی و علوی، ص ۷

۲. نہج البلاغہ، کلمات قصار، شمارہ ۲۲۲

نتیجه گیری :

در پاسخ به این سوال که تغافل از دیدگاه معصومین (علیهم السلام) چه آثار مثبتی در فرزند پروری دینی دارد ، آثار تغافل در سه حوزه فردی ، خانوادگی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت . با توجه به بررسی های صورت گرفته فوق در پاسخ به سوال تغافل از دیدگاه معصومین چه آثار مثبتی در فرزند پروری دینی دارد می توان گفت که در حوزه فردی تغافل در برابر خطر های فرزندان موجب ایجاد انگیزه برای جبران خطا حفظ عزت نفس و کرامت فرزند تقویت صفات مثبت اخلاقی همچون صبر و گذشت در فرزند و تاثیر پذیری بیشتر فرزند از والدین خواهد شد. در حوزه خانوادگی، تغافل موجب حفظ آرامش روابط میان والدین و فرزندان و دوری از تنش ، محبوبیت والدین نزد فرزندان و الگوپذیری آنان از والدین ، ایجاد حس اعتماد به والدین در فرزندان و ایجاد محیطی امن در خانه ، حفظ حریم میان والدین و فرزندان و جلب قلوب خواهد شد و در حوزه اجتماعی تغافل موجب موفقیت فرزند در ایجاد ارتباط با دیگران و برقراری دوستی های موفق می شود و در فضای تحصیل تغافل مربی باعث حفظ عزت نفس و احترام مربی در میان همسالان ، صمیمیت مربی با مربی ، پرداختن به امور ریشه ای و مهم با چشم پوشی از مسائل جزئی و پذیرش کلام مربی از سوی مربی خواهد شد.

فهرست منابع :

۱. اکبری فرد ، سمیه ، تغافل و نقش تربیتی آن ، آثار سبز ، ۱۳۹۷ هـ ش ، چاپ یکم
۲. الهامی نیا ، علی ا صغر ، سیره اخلاقی _ تربیتی امام خمینی «ره» ، زمزم هدایت ، چاپ ششم ، ۱۳۹۱ هـ ، ش
۳. باقی زاده ، رضا (نقش تغافل در تربیت اسلامی با محوریت سیره نبوی و علوی) ، پژوهش های اخلاقی سال هشتم ، پاییز ۱۳۹۶ ، شماره ۱
۴. تمیمی آمدی ، عبد الواحد ، غرر الحکم و دررالکلم ، ترجمه : محمد علی انصاری ، ناشر امام عصر (عج)، چاپ دهم ، ۱۳۹۵ هـ ش
۵. حرانی ، ابومحمد ، حسن بن علی بن الحسین ، (۱۳۸۷ش) : تحف العقول ، ترجمه صادق حسن زاده ، انتشارات آل علی ، قم ، چاپ نهم
۶. حسینی ، زهرا ، (نهادینه سازی ارزش های دینی با روش تغافل با تاکید بر نهج البلاغه) ، نشریه سلمی ، تابستان ۱۳۹۶ ، شماره ۸
۷. اسحاقی، سید حسین ، سلوک علوی ، بوستان کتاب قلم ، چاپ یکم ، ۱۳۸۱ هـ ش
۸. شرفی ، محمد رضا ، مقدمه ای بر : روشهای اصلاح و تغییر رفتار ، نشریه تربیت ، آبان ۱۳۶۸ ، شماره ۴۲
۹. صفائی تخته فولادی ، محمد رضا ، (بررسی تاثیر ، بایسته ها و نبایسته های اصل تغافل در تربیت فرزندان از دیدگاه اسلام ، هسته پژوهشی قرآن و روانشناسی ، اردیبهشت ۱۳۹۹
۱۰. فلاسفی ، محمد تقی ، کودک از نظر وراثت و تربیت ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، چاپ پانزدهم ، ۱۳۹۵ هـ ش
۱۱. قرآن
۱۲. کربلایی پازوکی ، علی ، (روش های تربیت اجتماعی از منظر ملا محسن فیض کاشانی) ، روانشناسی تربیتی ، پاییز ۱۳۸۷ ، شماره ۳۱

۱۳. ملکی راد ، محمود ، خانواده و زمینه سازی ظهور ، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی ، ۱۳۹۵ هـ ش ، چاپ یکم

۱۴. محمدی ری شهری ، محمد ، میزان الحکمه، ج ۹، ترجمه: حمید رضا شیخی ، چاپ و نشر دار الحدیث ، چاپ سیزدهم ، ۱۳۹۲ هـ ش

۱۵. نهج البلاغه

۱۶. نوری ، میرزا حسین (۱۴۰۸) : مستدرک الوسائل ، مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث ، بیروت

۱۷. موسوی ندوشن ، فاطمه سادات (تغافل ، شیوه مغفول در تربیت) ، نشریه معرفت اخلاقی ، بهار و تابستان ۱۳۹۶ ، شماره ۲۱